

Recht op Leven?

Dennis Westra

4 maart 2007

In het regeerakkoord dat het CDA, PvdA en de CU sloten in februari 2007 staat een passage waarin staat dat een staatscommissie wordt opgericht dat zich bezig gaat houden met bepaalde grondwettelijke zaken. Onder andere de invloed van internationale afspraken en daaruit voortvloeiende consequenties voor de Nederlandse grondwet zouden onderzocht worden. En de voorbeelden die daarbij genoemd worden zijn het recht op een fatsoenlijke rechtsgang (fair trial) en het recht op leven. Meteen sprong heel oppositieminnend Nederland met Mark Rutte als voorman op de bres en verkondigde dat dit een stap terug was in de gang rond de euthanasiewet en de abortuswet. In een eerste reactie was ik het onmiddellijk met Mark Rutte eens, immers, als aan die twee wetten onder leiding van CDA en CU, met een mooie bijrol vertolkt door de PvdA (onder het motto ‘joepe, we zitten niet in de oppositie!’), wordt getornd dan gaat dat zeker weten tegen mijn opvattingen in.

Laat ik dus duidelijk zijn; ik ben voor abortus en voor euthanasie, maar de redenen waarom zal ik misschien een andere keer toelichten. Even een sneer (wel duidelijk zijn, dit is dus niet serieus te interpreteren) naar sommige individuen toe: in bepaalde gevallen mag de abortuslimiet best van de 24 weken naar de pubertijd verschoven worden (het fenomeen ‘Jan Smit’ had voorkomen kunnen worden door in het stadium ‘Jantje Smit’ goed op te treden), en euthanasie mag ook uitgevoerd worden op iemand die ongeneeslijk aan de ziekte lijdt die zich kenmerkt door een tekort aan intelligentie (en als je het tentamen ‘applications of quantum physics’ niet in een keer haalt, tja, jammer).

Wat mij eigenlijk nog het meest interesseerde was de combinatie van drie woorden ‘recht op leven’. Wat in hemelsnaam betekent dat nu weer? Volgens mij is dit weer een mooi staaltje van het gebruiken van taal buiten de grenzen van de geldigheid. Zoals een enkele lezer misschien wel weet ben ik lichtelijk beïnvloed door de filosoof Ludwig Wittgenstein als het om taal gaat. Woorden hebben geen absolute betekenis!

Plato meende van wel, maar dan mag Plato mij eens vertellen wat de absolute betekenis van het woord ‘de’ is - en nou niet aankomen met de tegenstribbeling dat Grieken geen lidwoorden kennen, want die kennen ze wel en Plato kende ze zeker. Iedereen die (over) Plato leest wordt keurig aan het lijntje gehouden door mooie voorbeelden zoals ‘tafel’ en ‘man’. Lekkere voorbeelden zijn dat. En dan als Deus ex Machina, komt dan de grote stap dat DUS (!!) ook voor woorden als ‘leven’ en ‘recht’ (en voor de Classicofielen; dit werd vooral toegepast op

woorden als ὕβρις=vermetelheid) een absolute betekenis bestaat. Mooi niet dus. Taal is een gereedschap en woorden hebben dus een geldigheidsgebied. Een voorbeeld mijnerzijds¹: Als iemand op een vrijdag afscheid neemt en zegt ‘tot na het weekend’, dan is het duidelijk wat er bedoeld wordt. Laten we nu een ander zelfstandig naamwoord nemen dan ‘weekend’ en konstruëren ‘tot na de dood’. De strekking van de zin wordt in eens heel anders; er wordt echt op iets anders gedoeld.

Dan nu de zinsnede ‘recht op leven’. Waar volgens de rare combinatie zit is het plakken van het concept ‘recht hebben op’ en ‘leven’. Nu kunnen we allemaal wel voorstellen dat het begrip ‘leven’ een niet erg eenduidig concept is, dus daar kom ik later op terug. Het concept ‘recht hebben op’ lijkt redelijk duidelijk; je kan recht hebben op een uitkering, recht hebben om je mening te uiten, recht om te stemmen, recht op onderwijs. Waar het in al deze praktische voorbeelden om gaat is dat een persoon een situatie na kan streven en daarin gesteund wordt door de wet. Als je een beetje een kloterige kutpuber bent (mijn abortusextensie ontlopen dus) en geen school wil je hebben, dan kun je je doel toch op een school te zitten afdwingen door gebruik te maken van het recht op onderwijs en eventueel een rechter danwel advocaat in de arm te nemen.

Het begrip ‘leven’ is enorm vaag. Wanneer heet iets ‘leven’? Er is een groep (vooral gelovigen) die ‘pro-life’ zijn en claimen dat abortus moord is, want zij definiëren leven al als het zaad de mannelijke regenpijp uit is en de vrouwelijke eikel bevrucht heeft. Omdat het leven ‘heilig’ is, is abortus al na dag 1 van de zwangerschap moord.. en vervolgens wordt op de kerkelijke benefietbarbecue de lastige wesp die op de geur van het eten was afgekomen zonder preek of inkeer de dood ingejaagd. Wie de mooie opvattingen over abortus van de pro-life organisatie eens wil lezen en zich een hoedje wil schrikken over wat mensen durven te schrijven (het is anderzijds ook wel enorm grappig) moet eens kijken op www.referendumongeborenkind.nl/midden.htm, of op www.freewebs.com/antiabortus. Ik beloof dat ik ooit eens hier grondig commentaar op zal leveren, met de nodige portie humor natuurlijk... Enfin, back to basic. Leven... Ik weet niet wat leven is. Maar ik durf wel te zeggen dat ik nu leef en de stoel waarop ik zit niet. Dat is het praktische van taal; het stelt mij in staat om uitspraken te doen die in het kader van het dagelijkse leven geldig zijn. Er is geen absolute betekenis van leven. ‘Leven’ heeft zonder naar iets te verwijzen geen zin. Telkens als we het over het woord ‘leven’ hebben zullen we duidelijk moeten specificeren waar we het over hebben omdat het gevaar om in hopeloos verwarrende woorddoolhoven te geraken bij dit woord nu eenmaal groter is dan bij het woord ‘tafel’.

De combinatie van recht hebben op en leven, leidt dus al onmiddellijk tot de vraag: welk leven? Even aangenomen dat we het hier gewoon over mensen hebben en niet over wespen en stoelen, hebben we hier meteen de vervolgvraag: als je iets al hebt, kun je er dan nog recht op hebben? Als je onderwijs volgt heb je wel recht op onderwijs, maar het recht op onderwijs wordt pas interessant als je in eens geen onderwijs meer hebt. En dat is met leven best een beetje lastig.

---

¹Zie het boek van Piet Keizer over Lduwig Wittgenstein, daar vond ik het voorbeeld

Als je iemand van het leven berooft, zal de repliek van de gestorvene meestal niet zijn dat deze persoon het leven terug wil omdat hij of zij er recht op heeft. Er is meestal überhaupt geen repliek. Het fenomeen ‘ergens recht op hebben’ heeft pas een praktische (en dus bespreekbare) betekenis als je ook een duidelijk praktisch concept hebt van het niet hebben van datgene waar je recht op hebt. Dus als je recht hebt op leven, is dat mooi, maar als je het nodig hebt is het te laat.

Dan de juridische kwestie voor embryo’s is wel erg verwarrend. Ik meende dat in de Nederlandse grondwet staat dat zij van toepassing is op mensen in Nederland, staatsburgers dus en mensen die hier wonen of verblijven. En artikel 114 omvat dacht ik iets in de strekking dat een persoon in Nederland het recht op leven had (in andere bewoording). De pro-life organisaties verwijzen wel eens naar de strijdigheid met dit ‘grondrecht’ en de wet op abortus. Maar tja, is de grondwet wel van toepassing op embryo’s? Dat is een lastige kwestie en omvat weer de vraag, wanneer noemen we iets leven?

Als laatste punt wil ik nog erop wijzen dat het begrip leven in de context van ‘recht hebben op’ in de internationale afspraken (VN e.d.) helemaal niet verwijst naar embryo’s en euthanasie en dergelijke. Het is een clausule om staten ervan te weerhouden om misdaden tegen de mensheid te begaan en vanuit welk motief dan ook mensen te martelen en vermoorden - en zo bedoeld staat het ook in de grondregels (wanna-be-grondwet?) van de Europese Unie. Er bestaan uitzonderingen tegen deze clausule en de doodstraf is er, zo dacht ik, eentje van. Toch wordt het recht op leven vaak in wetgeving gebruikt om de doodstraf tegen te gaan: als een staat de doodstraf wil blijven hanteren moet dat dus als uitzondering op het recht op leven in de grondwet worden vermeld.

Dus, wat bedoelt het kabinet met ‘recht op leven’? Is dat het buiten de deur houden van de doodstraf? Het inperken van abortus? Gezien het feit dat de namen van twee coalitiepartijen met een C beginnen lijkt me de abortusoptie redelijk duidelijk, en de angst van Rutte gegrond. Maar dan de zinsnede ervoor in het regeerakkoord, dat het om consequenties gaat van internationale wetgeving? Wie heeft wat nu verkeerd begrepen? Mensen moeten meer nadenken voordat ze iets opschrijven (dus ik ook voorodat ik dit opschreef?) en voordat ze commentaar leveren (wederom vaak van toepassing op mij). En er moet nagedacht worden wat woorden betekenen in de praktische zin en men moet niet zomaar woorden achter elkaar plakken die een grammatikale korrektheid opleveren. Ik ben ervoor dat de combinatie ‘recht op leven’ nergens gehanteerd wordt; ze is zo onduidelijk als dat ze leeg is.